

Jubileum pokorné víry

Příjemný pocit, může-li se člověk s uspokojením ohlédnout za celým svým dosa-
vadním životem. Prof. Viktor Viktora – pedagog, literární historik, respektovaný od-
borník Katedry českého jazyka a literatury Fakulty pedagogické Západočeské univer-
zity v Plzni – má plné právo ohlížet se... nejen v tomto jeho jubilejním roce!

Životní běh letošního oslavence je spojen s Plzní a Plzeňskem. Narodil se 20. led-
na 1942 do učitelské rodiny a právě rodové kořeny a postoje matky i otce sehrály v je-
ho životě zásadní roli. Mladá učitelská rodina původně žila s malým předškolákem
v prostorném služebním ředitelském bytě v Chlumčanech; maminka učila v obecné
škole, otec řediteloval a vyučoval na tzv. škole měšťanské. Neposedný synek – občas
se nudící a jindy zase strádající samotou – mezitím rafinovaně vymýšlel rozličné pos-
tupy, jak si vynutit pozornost alespoň jednoho ze zaneprázdněných rodičů. Pokud
jednoho z nich (obvykle maminku) dokázal odvést přímo z výuky, byl nadmíru spo-
kojen, pokud ne, ubíhaly první roky jeho života ve společnosti knih.

Celé hodiny vydržel listovat v obrázkových publikacích; fascinovala ho přede-
vším příroda. Miloval obrázky zvířat... všechny ty půvabné ilustrace starých českých
knih. Zvířata ovšem opouštět nemusel ani ve chvílích, kdy měl prohlížení dost – měl
totiž k dispozici dřevěné houpačí kohouty, na nichž si vydržel hrát dlouhé hodiny,
přitom hlasitě zpíval lidové písničky. Rodiče byli spokojeni; produkce jejich ratolestí
byla slyšet až do výuky, chlapce tedy nebylo třeba kontrolovat. Ještě dnes prof.
Viktora rád vypráví o tom, jak zlobil „plzeňskou“ babičku, velmi nábožnou ženu,
která ho měla občas na starosti. Odmítal po obědě spát, dokázal oknem vyskočit na
zahradu nebo utékl až do školní třídy, kde se pohodlně usadil a s neskrývaným zauje-
tím „kontroloval“ pedagogickou kompetenci svých rodičů.

Závažné problémy pro rodinu nastaly v roce 1948, kdy se moci v zemi chopili ko-
munisté. Třídní nesnášenlivost postupovala nejprve plíživě. Otci, který měl bohaté ře-
ditelské zkušenosti ze Stříbra i ze zmíněných Chlumčan, prozatím nebyl předhazován
jeho selský původ (bratranec pana profesora dodnes soukromě hospodářů na jižním
Plzeňsku, ve Kbeli nedaleko Přeštic); otci „nepřipomínali“ ani bratrovu legionářskou

minulost, avšak pomalíčku se zintenzivňoval tlak na deklaraci politické příslušnosti obou rodičů. Maminka se ve snaze zachránit profesní pozici rodiny nakonec po dlouhém vnitřním boji politicky angažovala. Byla dcerou starého sociálního demokrata, který zemřel vážně nemocen již během první světové války, takže si dokázala představit všechno to marné schůzování i ty utopické představy o „lepší“ společnosti. Málokdo si tehdy uvědomoval, že mají být šťastné zítřky vybudovány na utrpení části národa, na třídní nenávisti, zlodějině i obyčejné lidské závisti. Otec však zaujal tvrdý postoj a vědom si rodových tradic i prvorepublikových hodnot československé meziválečné společnosti odmítl vstoupit do komunistické strany.

Pomyslné kolo dějin jedné české učitelské rodiny se roztočilo naplno a Fortuna náhle obrátila zrak do neznáma. Viktorův otec byl odstraněn z ředitelského postu a následně musel uvolnit služební byt s nejistou vidinou profesní i občanské budoucnosti. Psal se neslavný rok 1948. Maminčino jistě nelehké rozhodnutí však rodinu částečně ochránilo, ovšem za cenu jisté míry angažovanosti a permanentního schůzování, takže s ní musel šestiletý syn absolvovat nekonečné večery v zakouřených prostorách, ve společnosti lidí, kterým nerozuměl. To už rodina žila v Dolní Lukavici na jižním Plzeňsku, kde ale mohla učit pouze matka. Otci bylo přiděleno místo ve vzdálených Volenicích na Strakonicku. Denní či týdenní cestování do Dolní Lukavice bylo z finančních, dopravních i časových důvodů prakticky vyloučeno, tatínek proto navštěvoval své nejbližší pouze jednou za měsíc, a to po několika přestupech mezi autobusy a vlaky korunovaných mnohakilometrovou pěší anabází.

Další rána z milosti přišla roku 1951 – rodiče byli profesně přeloženi do Plzně, ovšem bez přidělení bytu. Museli se provizorně ubytovat v jedné světnici strýcova (maminčin bratr) domku, který ale nedisponoval žádných sociálních zázemím – na suchou toaletu a pro vodu se chodilo na dvůr. Rodinná situace se výrazněji vylepšila roku 1952. Plzeňská babička – maminčina matka – přenechala vdané dceři plzeňský byt o dvou místnostech, ve kterém žila s druhou dcerou. Obě ženy se obětavě přestěhovaly do výše uvedeného domku. Rodinná situace se tím pádem poněkud uklidnila a částečně konsolidovala.

Syn dělal rodičům radost a dobře prospíval – nejprve v národní škole v Dolní Lukavici a později v Plzni, kde dokončil měšťanskou školu a byl přijat na jedenáctiletku (dnešní Gymnázium, Plzeň, Mikulášské nám. 23). Student odmaturoval jako sedmnáctiletý a rozhodovalo se o jeho budoucnosti. Nejprve se neblaze projevila otcova autorita a jasná vize, se kterou syn po řadu měsíců neúspěšně zápolil. Tatínek trval na pražském studiu matematiky; jeho potomek měl do samostatného života vykročit v otcových šlépějích. Mladý Viktor váhal, neboť sice osobně znal řadu matematiků, ale u části z nich registroval jistě podivínské rysy osobnosti. On sám se ale vyznačoval rysy zcela odlišnými, rozhodně ne matematickými. Mladík se neubráníl, pražská studia matematiky otevřela chladnou náruč.

Vysokoškolský student prospíval... horko těžko, ale prospíval, jak ještě dnes zkušený pedagog, vědec (a jubilant) vzpomíná. Kýžené osobní štěstí vyvěrající z vrozeného talentu i životního zájmu se na mladíka neusmálo; studium nedýchalo láskou, inspirací, touhou hledat a nacházet... zůstala jen jakási povinnost. Tichá trpělivost ovšem někdy přináší i ty proslulé růže! V jednu chvíli, kdy syn stále dokola oznamoval, že je nejen nespokojený, nešťastný, ale že dokonce kolem sebe vidí některé spolužáky, u nichž se objevily již po prvním roce studia matematiky závažné zdravotní komplikace, tatínek povolil a oba rodiče uvažovali, jak a kam dál. Otcova vůle opět částečně dominovala – trval na studiích v Praze – syn tedy absolvoval přijímací řízení na Filosofické fakultě Karlovy univerzity. Rozhodl se tentokrát správně?

Případnost volby studijní kombinace český jazyk a dějepis se totiž nepotvrdila; zkušený podle jeho vlastních slov „vyhověl v dějepisu tak napůl a u přijímaček z literatury bouchl docela“. Troufl si prezentovat několik radikálních pohledů vyvěrajících z mladické nezkušené mysli, o které tehdy patrně nikdo z komise nestál. Fortuna – ale už nejen ta jeho, ale i nás všech, kteří se po desetiletí pohybujeme kolem něj – tentokrát nezaspala, s vážnou tváří se zahleděla do jeho skromných i žádostivých očí a...

... a k rodičům se dostala zpráva, že trpí nedávno otevřený Pedagogický institut v Plzni fatálním nedostatkem mužských uchazečů. Psal se rok 1960. Uchazeč jeho formátu nemohl být nepřijat a mladý muž s představou jasné odborné perspektivy čtyři roky šťastně studoval a hlal vše, co ho příjemně provokovalo, inspirovalo i naplňovalo a co ho do značné míry naplňuje dodnes, přestože se k němu v minulých dvou letech osud s malým „o“ trošičku pootočil bokem. Pan profesor ještě letos s typickým úsměvem plným uspokojení zavzpomínal na skvělé plzeňské pedagogy češtiny i dějepisu z šedesátých let, i když nezapomněl zdůraznit, že byla tehdejší – takřka povinná – angažovanost v Socialistickém svazu mládeže jen drobnou komplikací nijak nezatemňující jeho neskrývané nadšení ze studia.

Studia však prozatím nebrala konce. Od druhého ročníku na plzeňském pedagogickém institutu se student angažoval v pozici tzv. pomocné vědecké síly – převážně se jednalo o činnosti vázané k dějepisu. Společně se začínajícími plzeňskými lékaři absolvoval i nezbytnou vojenskou službu a po úspěšném dostudování roku 1964 mu otec opakovaně připomněl – dosud nenaplněnou – vizi synových pražských studií. Do situace se tentokrát aktivně vložil doc. Miloslav Šváb, pedagog a výrazný představitel plzeňské bohemistiky, který osobním dopisem požádal prof. Františka Buriánka o pomoc. Šváb s Buriánkem byli krajané – jeden se narodil v Plzni a druhý v nedalekých Rokycanech – a spojoval je i trpký osud vězňů a týraných Čechů během nacistické okupace. Po vstupu „sprátených“ vojsk do Československa neměl ani jeden z nich v tzv. normalizačních letech na růžích ustláno, ale ještě v šedesátých letech byla jejich profesní autorita nezpochybnitelná. Dobrý úmysl se podařil a prof. Buriánek prosadil přijetí mladého Viktora Viktorovy do třetího ročníku Filozofické fakulty Uni-

verzity Karlovy; bohemistické disciplíny mu byly uznány, což svědčí o kvalitě jeho plzeňských vzdělavatelů, část požadavků týkajících se uznání studia dějepisu musel dodělat.

Pražská studia završil roku 1967. Nastoupil na pozici pedagoga Střední všeobecně vzdělávací školy v Domažlicích, žil v podnájmu. Dodnes rád vzpomíná, jak hltal první měsíce praktických zkušeností. Ve škole bral všechno, co mu bylo nabídnuto – přednášel i budoucím zemědělcům a zdravotníkům. Středoškolské okouzlení Domažlickem však netrvalo dlouho. Na podzim roku 1968 byl vyzván a nastoupil jako asistent na Katedru českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty v Plzni, jejímž váženým členem je dosud. Do jeho výukového portfolia patřily a stále patří především dějiny starší české literatury, literatury 19. století i dějiny literatury světové.

Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy získal Viktor Viktora již v roce 1968 titul PhDr., roku 1986 hodnost CSc. a rok 1989 je spojen s jeho jmenování docentem. Profesorského gradu se dočkal na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, kde proběhlo v letech 2004–2006 habilitační řízení a jmenování profesorem Dějin slovanských literatur se zaměřením na dějiny české literatury. Během působení na Pedagogické fakultě v Plzni zastával řadu pozic v řídicích, akademických funkcích – vedoucí katedry v letech 1972–1989 (post se postupně měnil s ohledem na organizační strukturu kateder), proděkan Pedagogické fakulty v Plzni i Pedagogické fakulty nově založené Západočeské univerzity (1990–1994), prorektor Západočeské univerzity (1994–1997) a opět vedoucí Katedry českého jazyka a literatury Fakulty pedagogické Západočeské univerzity (2000–2021).

Vědecký, pedagogický i popularizační záběr prof. Viktory je vskutku imponující. Desítky odborných konferencí, stovky přednášek a tisíce vděčných studentů i dalších odborných a laických posluchačů. Jeho publikační činnost je sledována od roku 1969; v tomto roce připomněl jubileum Jindřicha Šimona Baara a chodské rebelantství Jana Vrby. V rozsáhlém sborníku *Viator Pilsnensis neboli plzeňský poutník* pořádanému k Viktorovým sedmdesátinám (2012) je uvedena kromě krátkého oslavencova biogramu především rozsáhlá bibliografie jeho prací, která hovoří sama za sebe – pouhý stručný seznam publikačních aktivit zahrnující roky 1969–2012 vydal na úctyhodných padesát stran tištěného textu! Již po letném nahlédnutí musí být každému jasné, jak a čím prof. Viktora žije a žil.

V tomto roce (2022) si připomínáme další významné životní jubileum prof. Viktora Viktory, člověka navýsost inteligentního, pracovitého, charakterního, kolegiálního, přátelského, ohleduplného, empatického i vtipného. Proslulý je jeho niterný vztah k rodné zemi a k českému národu i jazyku, který však nijak neodegraduje úctu k zemím i kulturám světového univerza. Oslavencův světónázor je nepochybně odrazem globální humanistické duše (sající sílu z národních kořenů), duše toužící po kultivaci, dychtící po vzdělání i porozumění a pokorně se sklánějící před věčným „obrazem“ Stvořitele tohoto světa.

I vědecké kapacity obvykle mívávají další zájmy a koníčky. U pana profesora tomu není jinak. Býval vášnivým turistou – proto titul uváděného sborníku *Viator Pilsnensis neboli plzeňský poutník* – mapujícím veškerý dostupný přírodní i kulturní potenciál rodné země i dalších zemí Evropy (obdivuhodná je jeho kartotéka míst posledního odpočinku zvěčnělých osobností), nachodil tisíce kilometrů a pěší turistice s oblibou říkával „vejletování“ (obdivoval přírodní scenérie, zahrady a parky, stavební kulturní památky a... „sbíral“ ty již zmiňované hroby našich předků); čtyřicet let jezdil – nejprve s rodiči a později sám – na letní byt do České Kubice (až „neviditelná síla trhu“ zapříčinila v roce 1996 přerování rodinné tradice); býval nadšeným sběratelem známek (vědecké povinnosti letitou vášeň utlumily).

Samostatnými kapitoly jeho soukromého i veřejného života jsou hudba a divadlo. V mládí rád hrával na klavír a záliba v hudbě mu alespoň v pasivní roli vydržela po celý život; miluje vážnou hudbu a vyzná se v hudebních dějinách. Hudebními tóny se nechával unášet obklopen intimitou domácího prostředí, ale především v českých divadlech, a dokonce – ač se tomu zarytě bránil – se nechal přemluvit k návštěvám multikin přenášejících významné hudební produkce slavných zahraničních scén. Konkrétně plzeňské divadelnictví se stalo nedílnou součástí jeho života. Bezmála každý kulturně vzdělaný Plzeňan zná Viktora Viktora coby významného divadelního kritika i bývalého člena umělecké rady Divadla J. K. Tyla. V neposlední řadě je pan profesor spoluautorem zpracování dějin slavné plzeňské divadelní scény mezi lety 1965–2015.

Poprvé se naše životní cesty protkly roku 1980, kdy byl jako mladý vysokoškolský asistent pozván mezi nás – plzeňské gymnaziální studenty – do literárního semináře. Tehdy jsem si poprvé všiml (v osmnácti letech věku) jeho pedagogické i lidské noblesy, udivující hyperkorektní výslovnosti, nenuceného patetického projevu i... toho jeho přirozeného, nestrojeného a přívětivého úsměvu, který nás – jeho vysokoškolské studenty – později provázel dalšími studijními lety. Postupem doby se k obrazu inspirující vědecké osobnosti připojil i můj příjemný pocit z ohleduplného vedoucího katedry, ochotného kolegy a mentora zavrhujeícího jakékoli projevy pretvářky, a konečně i charakterního, milého a skromného přítele.

Skromnost páně profesora je ale nejlépe dokumentována jeho občasnými komentáři k pochvalným ódám vděčných studentů. Dvacetiletí lidé upřímně obdivují kvalitu výuky a pedagog odpovídá: „Děkuji a přeji Vám, ať si o sobě jednou přečtete něco podobného.“ A když se ho jednou ptali, kým se cítí být především, důrazně odpověděl: „učitelem!“